

رابطه نظم جویی شناختی هیجان با سرزندگی تحصیلی با نقش واسطه ای ویژگی های شخصیتی در دانش آموزان دختر متوسطه ی شهرستان بستان آباد

The Relationship between Cognitive Emotion Regulation and Vitality and Education with the Mediating Role of Personality Traits in Female High School Students in Bostan Abad

Roghayeh Sadat Bolouki (Corresponding author)

M.A. in Educational Psychology, Payame Noor University, Tehran, Iran

Email: r.blooki1387@yahoo.com

Ali Mohammadzadeh

Associate Professor of Psychology, Payame Noor University, Tehran, Iran

Abstract

Aim: The aim of this study was to determine the relationship between cognitive emotion regulation and academic vitality with the mediating role of personality traits in high school students in Bostan Abad. **Method:** The method of the present study is descriptive-correlational and in the form of a structural equation model (SEM), causal relationships between research variables have been investigated. The statistical population of the present study included all female high school students in Bostan Abad and the sample consisted of 120 students who were selected by one-stage random cluster sampling from all female high school students. Cognitive emotion regulation questionnaire (CERQ-P) and personality traits questionnaire were used to collect data. Structural equation analysis and AMOS and SPSS software were used to analyze the data. **Results:** The results showed that the relationship between emotion regulation, academic vitality and personality traits is significant and in general, the proposed model can explain 0.81 of the variance of academic vitality.

Conclusion: According to the findings of this study, it can be concluded that understanding the support of the teacher causes positive emotions in the student and creates academic vitality in the student.

Keywords: processing emotion regulation strategies, psychological distress, vitiligo.

رقیه سادات بلوکی (نویسنده مسئول)

کارشناس ارشد روانشناسی تربیتی، دانشگاه پیام نور، تهران، ایران

Email: r.blooki1387@yahoo.com

علی محمدزاده

دانشیار گروه روانشناسی، دانشگاه پیام نور، تهران، ایران

چکیده

هدف: هدف پژوهش حاضر تعیین رابطه نظم جویی شناختی هیجان با سرزندگی تحصیلی با نقش واسطه ای ویژگی های شخصیتی در دانش آموزان متوسطه شهرستان بستان آباد می باشد. **روش:** روش پژوهش حاضر توصیفی از نوع همبستگی بوده و در قالب یک مدل معادلات ساختاری (SEM)، روابط علی میان متغیرهای پژوهش مورد بررسی قرار گرفته است. جامعه آماری پژوهش حاضر شامل تمامی دانش آموزان دختر دوره ی متوسطی شهرستان بستان آباد بودند و نمونه پژوهش شامل ۱۲۰ دانش آموز بود که به صورت نمونه گیری تصادفی از میان کلیه دانش آموزان دختر متوسطه انتخاب شدند. برای جمع آوری داده ها از پرسشنامه نظم جویی شناختی هیجان (CERQ-P)، پرسشنامه ویژگی های شخصیتی استفاده شد. جهت تجزیه و تحلیل داده ها از تحلیل معادلات ساختاری و از نرم افزارهای AMOS و SPSS استفاده شد. **یافته ها:** نتایج تحقیق نشان داد که رابطه بین تنظیم هیجان، سرزندگی تحصیلی و ویژگی های شخصیتی معنی دار است و در مجموع مدل ارائه شده می تواند ۰/۸۱ از واریانس سرزندگی تحصیلی را تبیین می کند. **نتیجه گیری:** با توجه به یافته های این پژوهش می توان نتیجه گرفت که درک حمایت از سوی معلم سبب ایجاد هیجانات مثبت از سوی دانش آموز و ایجاد سرزندگی تحصیلی در دانش آموز می شود.

کلمات کلیدی: نظم جویی شناختی هیجان، سرزندگی تحصیلی، ویژگی های شخصیتی

مقدمه

سال‌های نوجوانی به مرحله مهم و برجسته رشد و تکامل اجتماعی و روانی فرد به‌شمار می‌رود. در این دوره نیاز به تعادل هیجانی و عاطفی به ویژه تعادل این عواطف و عقل، درک ارزش وجودی خویش، خودآگاهی (شناخت استعدادها، توانایی‌ها و رغبت‌ها)، انتخاب هدف‌های واقعی در زندگی، استقلال عاطفی از خانواده، برقراری روابط سالم با دیگران، کسب مهارت‌های اجتماعی لازم، شناخت زندگی سالم و مؤثر از مهمترین نیازهای نوجوان است. بنابراین کمک به او در رشد و گسترش مهارت‌های مورد نیاز برای زندگی بهتر، ایجاد یا افزایش اعتماد به نفس در برخورد با مشکلات و حل آنها و همچنین کمک به آنان در رشد و تکامل مهارت‌های تحصیلی لازم برای سازگاری موفق در آینده ضروری به نظر می‌رسد (نادری، ۱۳۸۶). مهمترین وظیفه نوجوان درس خواندن و تبدیل شدن به نیروی باسواد و ماهر و خدمت به آینده کشور است یکی از ویژگی‌هایی که می‌تواند در امر تحصیل به نوجوانان کمک شایانی کند نظم جویی شناختی هیجان می‌باشد. نظم جویی هیجان به عنوان یکی از مهم‌ترین عواملی که باعث شکست تحصیلی یا موفقیت تحصیلی در دانش‌آموزان می‌شود نام برده شده است. نظم جویی هیجان به فرآیندهایی اطلاق می‌شود که از طریق آنها افراد هیجان‌شان را برای پاسخ به توقعات محیطی هشیارانه و ناهشیارانه تعدیل می‌کنند (آلدوا، نولن هوکسما و سویزر، ۲۰۱۰). در واقع نظم-جویی هیجان شامل مجموعه وسیعی از فرآیندهای هشیار و ناهشیار، جسمانی، شناختی و رفتاری است (گروس، ۲۰۱۳). شوتر، هانگ، کراس و اسبان (۲۰۰۶) تاکید می‌کنند که آموزش یک فرایند گرانبهار هیجانی برای دانش‌آموزان، معلمان و والدین است؛ بنابراین عوامل اجتماعی و هیجانی نقش مهمی در موفقیت تحصیلی دانش‌آموزان ایفا می‌کنند. رویکردهای نظم جویی هیجان ترکیبی از رویکردهای شخصیت، رشد اجتماعی، شناختی و هیجانی هستند. در واقع نظم جویی هیجان شامل مجموعه وسیعی از فرآیندهای هشیار و ناهشیار، جسمانی، شناختی و رفتاری است (بوت، صنم، گلنار و یحیی، ۲۰۱۳). عامل مهم دیگری که بر یادگیری و موفقیت دانش‌آموزان تاثیر دارد سرزندگی تحصیلی می‌باشد. سرزندگی تحصیلی به معنای توانایی موفقیت آمیز دانش‌آموزان در مواجهه با موانع و چالش‌های تحصیلی و فائق آمدن بر آنهاست (فولادی، کجباف و قمرانی، ۱۳۹۵). سرزندگی تحصیلی، یکی از توانمندی‌های اثرگذار در تعلیم و تربیت شناخته شده است که دانش‌آموزان از آن به عنوان راهبرد مقابله با مسائل و چالش‌های تحصیلی استفاده می‌کنند. سرزندگی تحصیلی به پاسخ مثبت، سازنده و انطباقی به انواع چالش‌ها و موانعی که در عرصه مداوم و جاری تحصیلی، تجربه می‌شوند؛ اشاره دارد (حسین چاری و دهقانی زاده، ۱۳۹۱). به نظر می‌رسد یکی از مهمترین عواملی که بر سرزندگی تحصیلی دانش‌آموزان تاثیر دارد، عدم بروز هیجان‌ها و یا ابراز بیش از حد آنان و یا به عبارتی مشکل در نظم جویی هیجان‌ها می‌باشد (باسکین، سومرس و سومرس، ۲۰۰۶).

موفقیت تحصیلی دانش‌آموز یک مثلث است که یکی از ضلع‌های آن دانش‌آموز است ضلع دیگر آن والدین و ضلع دیگر معلم هستند. در نهایت متغیری دیگری که با موفقیت تحصیلی دانش‌آموز ارتباط دارد ویژگی‌های شخصیتی خود دانش‌آموز است. شخصیت نیز احتمالاً حدود و مرزهایی را برای یادگیری و موفقیت تحصیلی دانش‌آموز ایجاد می‌کند که این حدود ممکن است با شرایط و خواسته‌های محیطی انطباق یابد.

شخصیت مجموعه‌ای از صفات هیجانی و رفتاری است که فرد را در زندگی روزمره اش احاطه و همراهی می‌کند، ویژگی‌های شخصیتی افراد تأثیر مهمی بر موفقیت تحصیلی وی دارند. با توجه به نقش مهم و تاثیرگذار دانش‌آموزان در آینده کشور و اینکه دستگاه تعلیم و تربیت هر کشوری تلاش میکند تا موانع پیشرفت آینده‌سازان خود را رفع و در جهت بهبود ویژگی‌های مثبت آنان برآید وظیفه نظام تعلیم و تربیت ما نیز کشف و رفع موانع تحصیل و همچنین بهبود عوامل مؤثر بر موفقیت تحصیلی دانش‌آموزان است (آلبرت، مانیا، برگسیو، بوگتو، ۲۰۰۶). لذا با توجه به موارد ذکر شده هدف این پژوهش بررسی رابطه نظم جویی شناختی هیجان و سرزندگی تحصیلی با نقش واسطه‌ای ویژگی‌های شخصیتی در دانش‌آموزان متوسطه دختر شهرستان بستان آباد بوده و سوال اصلی پژوهش حاضر، ارتباط میان نظم جویی شناختی هیجان با سرزندگی تحصیلی با نقش واسطه‌ای ویژگی‌های شخصیتی در دانش‌آموزان متوسطه معنادار است، می‌باشد.

پژوهش‌های متعددی در مورد رابطه نظم جویی شناختی هیجان با سرزندگی تحصیلی انجام گردیده است. بی‌تا، و جعفری هرنندی (۱۳۹۷) در پژوهشی با عنوان پیش‌بینی رضایت از زندگی براساس ویژگی‌های شخصیتی و مکانیسم‌های دفاعی، یافته‌های تحقیق نشان دادند که ویژگی‌های شخصیتی روان‌رنجوری، برون‌گرایی، مسئولیت‌پذیری و مکانیسم‌های دفاعی رشدیافته و رشد نیافته توانایی پیش‌بینی رضایت از زندگی را داشتند اما متغیرهای انعطاف‌پذیری، دلپذیر بودن و سبک دفاعی آزوده، قدرت پیش‌بینی رضایت از زندگی را نداشتند. پورسید و خرمائی (۱۳۹۷) در مقاله‌ای با عنوان تأثیر ویژگی‌های شخصیتی و حمایت اجتماعی ادراک شده بر قدردانی با واسطه‌گری استرس و خودکارآمدی تحصیلی در دانش‌آموزان دوره دوم متوسطه، به این نتیجه رسیده‌اند که اثر مستقیم هیجان‌های مثبت تحصیلی در موقعیت یادگیری بر خودنظم جویی فراشناختی مثبت و معنادار است، همچنین هیجان‌های مثبت تحصیلی لذت از یادگیری، امید به یادگیری و غرور نسبت به یادگیری نقش واسطه‌ای معناداری در رابطه بین کنترل تحصیلی ادراک شده و خودنظم جویی فراشناختی دارند. رضانی (۱۳۹۵) در پایان‌نامه کارشناسی ارشد با عنوان نقش واسطه‌ای خودتنظیمی تحصیلی و خودکارآمدی تحصیلی در رابطه بین حمایت اجتماعی ادراک شده از سوی معلم و درگیری تحصیلی در دانش‌آموزان مقطع متوسطه‌ی شهر بیرجند، به این نتیجه رسیده است که بین حمایت اجتماعی ادراک شده از سوی معلم با درگیری تحصیلی، خودتنظیمی و خودکارآمدی رابطه معنادار وجود دارد. امیری و همکاران (۱۳۹۴) در مقاله‌ای با عنوان نقش راهبردهای نظم جویی شناختی هیجان، تکانشگری و برون‌گرایی در گرایش اعتیاد به اینترنت دانشجویان دانشگاه ارومیه، به این نتیجه رسیده‌اند که هر سه متغیر راهبردهای نظم جویی شناختی هیجان، تکانشگری و برون‌گرایی در معادله رگرسیون قادر به پیش‌بینی اعتیاد بودند. مرادی، دهقانی زاده و سلیمانی خشاب (۱۳۹۴) در پژوهشی با عنوان، حمایت اجتماعی ادراک شده و سرزندگی تحصیلی: نقش واسطه‌ای باورهای خودکارآمدی تحصیلی، اعلام کردند که حمایت اجتماعی ادراک شده پیش‌بینی‌کننده مثبت سرزندگی و خودکارآمدی تحصیلی است. همچنین، نتایج تحلیل مسیر، نشانگر نقش واسطه‌ای باورهای خودکارآمدی تحصیلی در رابطه‌ی بین حمایت اجتماعی ادراک شده و سرزندگی تحصیلی بود. دهقانی زاده و همکاران (۱۳۹۳) در مقاله‌ای با عنوان سرزندگی تحصیلی و ادراک از الگوهای ارتباطات خانواده و ساختار کلاس؛ نقش واسطه‌ای ابعاد خودکارآمدی

به این نتیجه رسیده اند که برخی از ابعاد الگوهای ارتباطات خانواده و ساختار کلاس به صورت مستقیم قدرت پیش بینی سرزندگی تحصیلی دارد، و برخی از ابعاد الگوهای ارتباطات خانواده و همچنین ساختار کلاس پیش بینی کننده ی مستقیم ابعاد خودکارآمدی هستند، عبدی (۱۳۹۳) در پژوهشی تحت عنوان پیش بینی فرسودگی تحصیلی بر اساس ویژگی های شخصیتی و خودتنظیمی در دانش آموزان دوره متوسطه به این نتیجه رسید که سرزندگی تحصیلی را می توان به وسیله ویژگی های شخصیتی پیش بینی کرد. همچنین ویژگی های شخصیتی روان رنجوری، بازبودن به تجربه و وظیفه شناسی توان پیش بینی سرزندگی تحصیلی را دارد. سولدو، مینچ و هیرسون (۲۰۱۵) در بررسی رضایت از زندگی نوجوانان و ویژگی های شخصیت نشان دادند که ویژگی های شخصیتی با رضایت از زندگی رابطه دارد. تحلیل داده ها همچنین نشان دادند روان رنجوری به عنوان قوی ترین پیش بین ظاهر شد، بعد از آن گشودگی به تجربه، مسئولیت پذیری و برون گرایی توانستند رضایت از زندگی را پیش بینی کنند.

روش

روش پژوهش حاضر توصیفی از نوع همبستگی بوده و در قالب یک مدل معادلات ساختاری (SEN)، روابط علی و میان متغیرهای پژوهش مورد بررسی قرار گرفت، با توجه به هدف اصلی پژوهش که بررسی مدل رابطه نظم جویی شناختی هیجان و درک حمایت معلم با سرزندگی تحصیلی با نقش واسطه ای ویژگی های شخصیتی در دانش آموزان متوسطه خواهد بود، در این تحقیق روش آماری به کار گرفته شده برای تجزیه و تحلیل اطلاعات، مدل معادلات ساختاری می باشد، همچنین به منظور توصیف متغیرهای پژوهش، شاخص های آمار توصیفی نظیر میانگین، انحراف معیار، واریانس، حداکثر و حداقل نمره و همبستگی بین متغیرهای پژوهش محاسبه می شوند و برای این منظور از نرم افزارهای AMOS و SPSS استفاده خواهد شد. جامعه آماری پژوهش حاضر شامل تمامی دانش آموزان دختر دوره ی متوسطی شهرستان بستان آباد بودند و نمونه پژوهش شامل ۱۲۰ دانش آموز بود که به صورت نمونه گیری تصادفی خوشه ای تک مرحله ای از میان کلیه دانش آموزان دختر متوسطه انتخاب شدند. روش گردآوری اطلاعات در این تحقیق از طریق پرسشنامه می باشد و برای جمع آوری داده ها از پرسشنامه های نظم جویی شناختی هیجان، سرزندگی تحصیلی و ویژگی های شخصیتی استفاده شده است.

ابزار

در پژوهش حاضر برای جمع آوری داده ها از ابزار زیر استفاده شده است:

پرسشنامه سرزندگی تحصیلی: پرسشنامه سرزندگی تحصیلی بخش قابل توجهی از چالش های زندگی مربوط به دوره ی نوجوانی است که چالش های تحصیلی (به عنوان مثال، سطوح پایین نمرات، استرسهای معمول و غیر معمول)، از جمله این چالش ها می باشد. حسین چاری و دهقانی زاده در سال (۱۳۹۱) پرسشنامه سرزندگی تحصیلی را با ۹ گویه با الگوگیری از مقیاس سرزندگی تحصیلی مارتین و مارش ۲۰۰۶ که چهار گویه داشت توسعه دادند.

پرسشنامه نظم جویی شناختی هیجان (CERQ-P): این پرسشنامه توسط گارنفسکی و همکاران (۲۰۰۱) ساخته شده است و دارای ۳۶ سوال بوده و هدف آن سنجش خرده مقیاس های نظم جویی شناختی هیجان (ملامت خویش، پذیرش، نشخوارگری، تمرکز مجدد مثبت، تمرکز مجدد بر برنامه ریزی، ارزیابی مجدد مثبت، دیدگاه گیری، فاجعه

سازی، ملامت دیگران) است. این پرسش نامه به منظور ارزیابی راهبردهای شناختی که هر فرد بعد از تجربه رخدادهای تهدید کننده یا استرس های زندگی به کار می برد ابداع شده است. طیف پاسخگویی آن از نوع لیکرت هست. این مقیاس شامل ۹ خرده مقیاس است که هر کدام یک راهبرد خاص از راهبردهای شناختی را ارزیابی می کند. نمره هر راهبرد از طریق جمع نمرات داده شده به هر یک از عبارات تشکیل دهنده آن راهبرد به دست می آید و می تواند در دامنه ای از ۴ تا ۲۰ قرار بگیرد و جمع کل نمرات در دامنه ای از ۳۶ تا ۱۸۰ قرار می گیرد.

پرسشنامه ویژگی های شخصیتی: ابعاد شخصیتی نمونه ها با استفاده از پرسشنامه (NEO-FFI) کوتاه (۶۰ سوالی) مورد ارزیابی قرار گرفت. این پرسشنامه توسط مک کری و کاستا (۱۹۹۰) ساخته شده و به زبان های مختلف ترجمه و مورد استفاده قرار گرفته است و روایی و سودمندی خود را در جامعه های مختلف نشان داده است. این پرسشنامه پنج عامل روان رنجورخویی (N)، برو نگرایی (E)، باز بودن (O) توافق (A) وجدانی بودن (C) و را می سنجد. این پرسشنامه برای بدست آوردن اندازه ی مختصر و مفیدی از پنج فاکتور بنیادی شخصیت ساخته شده توسط کاستا و مک کری (۱۹۹۰) تهیه گردید. آزمودنی جواب را در یک طیف ۵ درجه ای از نوع لیکرت (کاملاً مخالفم، مخالفم، نظری ندارم، موافقم و کاملاً موافقم) انتخاب می کند.

روش اجرا

روش اجرای تحقیق نیز بدین صورت بود که ابتدا با مراجعه به اداره آموزش و پرورش شهرستان بستان آباد مجوزهای لازم اخذ شد، سپس جمع آوری اطلاعات در مدارس توسط پژوهشگر بعد از انتخاب نمونه و همچنین ارتباط با دانش آموزان و جلب رضایت آنان، و اطمینان دادن به دانش آموزان جهت محرمانه ماندن اطلاعات فردی، تعداد سه پرسشنامه شامل (پرسشنامه سرزندگی تحصیلی، پرسشنامه نظم جویی شناختی هیجان و پرسشنامه ویژگیهای شخصیتی) در اختیار آنان قرار گرفت و از دانش آموزان درخواست شد که آنها را با دقت کامل تکمیل نمایند.

در پژوهش حاضر و با توجه به ماهیت آن، ۱۲۰ نفر از دانش آموزان دختر دوره متوسطه شهر بستان آباد، با استفاده از روش نمونه گیری خوشه ای و سهمیه ای انتخاب شدند. برای انتخاب مدارس مورد مطالعه از شیوه نمونه گیری خوشه ای استفاده شده و از هر خوشه تعدادی کلاس بصورت تصادفی انتخاب و پرسشنامه ها با توجه به تعداد دانش آموزان به صورت سهمیه ای توزیع و تکمیل شد و انتخاب نمونه نیز در سطح مدارس به صورت تصادفی ساده بوده است.

یافته ها

یافته های توصیفی

در تحقیق حاضر به منظور توصیف متغیرهای پژوهش، شاخص های آمار توصیفی نظیر میانگین، انحراف معیار، واریانس، حداکثر و حداقل نمره و همبستگی بین متغیرهای پژوهش محاسبه شده است.

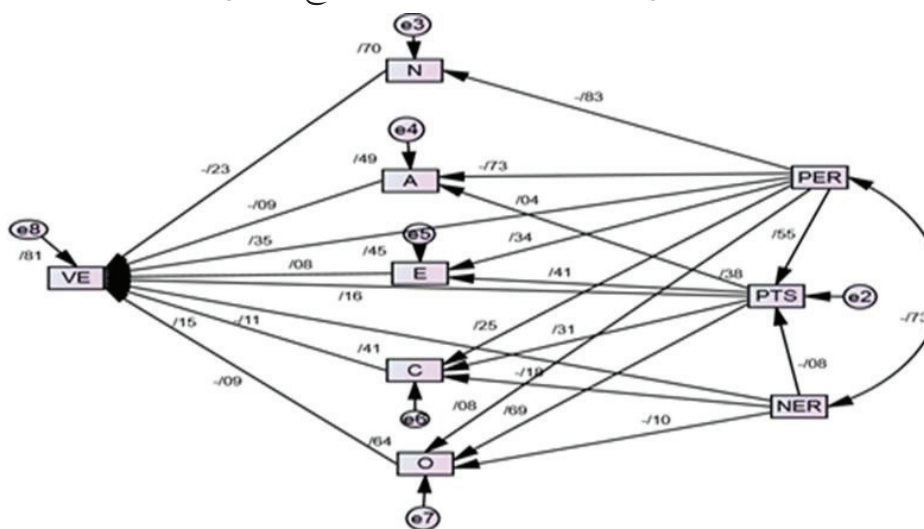
جدول ۱. فراوانی متغیرهای جمعیت شناختی پژوهش

مقطع تحصیلی	فراوانی	درصد	سن	فراوانی	درصد					
پایه دهم	۳۱	٪۲۵/۸	۱۵سال	۱۹	٪۱۵/۸					
پایه یازدهم	۴۹	٪۴۰/۸	۱۶سال	۲۶	٪۲۱/۷					
پایه دوازدهم	۴۰	٪۳۳/۳	۱۷سال	۵۴	٪۴۵					
جمع کل	۱۲۰	٪۱۰۰	۱۸سال	۲۰	۱۶/۷					
وضعیت سکونت	شهری فراوانی (درصد)	روستایی فراوانی (درصد)	۱۹سال	۱	۰/۰/۸					
	۷۶ (٪۶۳/۳)	۴۳ (٪۳۵/۸)	۱۲۰	۱۲۰	٪۱۰۰					
	کل	۱۲۰ (٪۱۰۰)								
تعداد اعضای خانواده فراوانی	دو نفری	سه نفری	چهار نفری	پنج نفری	شش نفری	هفت نفری	هشت نفری	نه نفری	ده نفری	
	-	۹	۴۳	۳۶	۱۶	۶	۶	۱		
درصد	-	۷/۵	۳۵/۸	۳۰	۱۳/۳	۵	۵	۰/۸		
حضور پدر در زندگی	بله	خیر	حضور مادر در زندگی	بله	خیر	تحصیلات	زیردیپلم	دیپلم	لیسانس	فوق لیسانس و بالا
	۱۱۴	۳	۱۱۲	۷	پدر	۹۰	۲	۵	۳	
	٪۹۵	٪۲/۵	٪۹۳/۳	٪۵/۸	n (%)	٪۷۵	٪۱/۷	٪۴/۲	٪۲/۵	
سن والدین	میانگین	کمینه	بیشینه	انحراف معیار	شغل والدین	کشاورز	کارمند	آزاد	سایر	بازنشسته
	۴۷/۰۳	۳۴	۷۸	۱۰/۳۲	پدر	۱۹	۱۹	۳۱	۳۴	۷
	۴۰/۷۲	۲۸	۶۶	۶/۹۷	مادر	۵	۹۹	۲	۲	۱۲
						خانهدار	کارمند	آزاد	بازنشسته	ازدست رفته
						۵	۹۹	۲	۲	۱۲
						٪۴/۲	٪۸۲/۵	٪۱/۷	٪۱/۷	٪۸/۱

با توجه به جدول (۱) نشان می‌دهد که نزدیک نیمی از دانش‌آموزان در مقطع پایه یازدهم هستند و نزدیک به ۸۰ درصد افراد نمونه در دامنه‌ی سنی ۱۵ تا ۱۷ قرار دارند. از لحاظ سکونت ۶۳/۳ درصد افراد ساکن شهر بوده و والدین بیش از نیمی از آنها در مقطع تحصیلی زیر دیپلم بودند. تعداد افراد خانوار در بیش از نیمی از خانواده‌ها نیز بین ۱ تا ۵ نفر هستند. لازم به ذکر است که در برخی از موارد فقط فراوانی موارد ذکر شده مطرح و گزینه‌های از دست رفته گزارش نشده است.

یافته های استنباطی

به منظور برآورد مدل مفهومی رابطه نظم جویی شناختی هیجان با سرزندگی تحصیلی با نقش واسطه ای ویژگی های شخصیتی از مدل یابی علی به روش تحلیل مسیر استفاده شد. این روش که با N نمونه گیری مجدد از داده های اصلی بر مفروضه هایی چون نرمال نبودن داده ها یا حجم کم نمونه حساس نیست، بهترین روش برای نشان دادن معناداری نقش واسطه ای است (هایس و برچر، ۲۰۰۸). به منظور بررسی انطباق یا تأیید مدل مفهومی با داده ها از شاخص های χ^2 ، نسبت χ^2/df ، شاخص ریشه خطای میانگین مجذورات تقریبی (RMSEA)، شاخص نیکویی برازش (GFI)، شاخص برازندگی افزایشی (IFI)، شاخص برازندگی تطبیقی (CFI) و استفاده شد. شاخص های GFI، IFI و CFI باید برابر یا بزرگتر از ۰/۹۰ باشند تا نشان دهنده برازش خوب مدل با داده ها باشند. شاخص $df/c2$ کوچکتر از ۳ قابل قبول و هر چه به ۱ نزدیکتر باشد مدل ایده آل است. در نهایت، RMSEA کوچکتر از ۱ نشان دهنده قابل قبول بودن مدل و هر چه به ۰ نزدیکتر باشد حاکی از برازش عالی مدل است. پس از تأیید پیش فرض ها و شاخص های مرتبط با تحلیل مورد نظر با هدف مقایسه مدل فرضی و داده های واقعی مورد آزمون قرار گرفت که خروجی مدل و شاخص های آن به شرح زیر می باشد.

شکل ۱. نتایج حاصل از مدل تحلیل مسیر در برآورد سرزندگی تحصیلی

جدول ۲. شاخص های برازندگی برای مدل ارائه شده

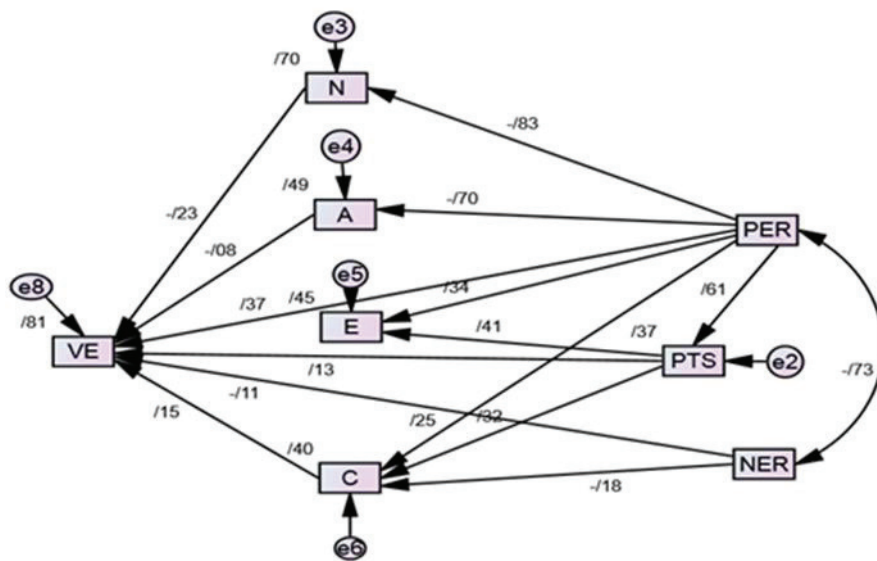
شاخص های برازش								متغیر
NFI	CFI	GFI	RMSEA	χ^2/df	P	df	χ^2	
۰/۹۵	۰/۹۷	۰/۹۳	۰/۱۱	۲/۷۳	۰/۰۰۱	۱۴	۳۸/۳۲	سرزندگی تحصیلی

بررسی سطح معنی داری و نسبت χ^2 می توان دریافت که مدل بر اساس این شاخص از برازش مناسبی برخوردار نیست. با این حال با توجه به اینکه χ^2 شاخصی است که به شدت از حجم نمونه تاثیر می پذیرد شاخص های بعدی را مورد بررسی قرار می دهیم. بررسی شاخص برازش نرم شده (NFI)، شاخص برازش تطبیقی (CFI) و نکویی برازش (GFI) نشانگر آن است که مدل در شرایط حمایتی خوبی قرار دارد، با این وجود شاخص ریشه دوم میانگین (RMSEA) با

این یافته‌ها همسو نیست. بنابراین با هدف افزایش برازش مدل به جدول ضرایب مسیرها مدل مراجعه کرده و ضرایب مسیرهای که در سطح معناداری قرار ندارند حذف می‌شوند.

جدول ۳. برآورد ضرایب اثرات غیرمستقیم در مدل ارائه شده

P	β	متغیرها
۰/۰۰۱	۰/۵۵	ویژگی های شخصیت
۰/۴۱	۰/۰۸	ویژگی های شخصیتی
۰/۰۰۱	-۰/۸۳	روان‌رنجورخویی
۰/۶۱	۰/۰۴	توافق‌پذیری
۰/۰۰۱	۰/۷۲	توافق‌پذیری
۰/۰۳	۰/۲۴	باوجدان بودن
۰/۱۹	-۰/۱۰	گشودگی به تجربه
۰/۰۰۱	-۰/۳۳	برونگرایی
۰/۰۰۱	-۰/۴۱	رونگرایی
۰/۰۹	۰/۱۸	باوجدان بودن
۰/۰۰۱	۰/۳۱	باوجدان بودن
۰/۳۷	۰/۰۷	گشودگی به تجربه
۰/۰۰۱	۰/۶۸	گشودگی به تجربه
۰/۰۰۱	۰/۳۵	سرزندگی تحصیلی
۰/۱۹	-۰/۰۸	سرزندگی تحصیلی
۰/۰۰۱	-۰/۲۳	سرزندگی تحصیلی
۰/۱۱	-۰/۰۸	سرزندگی تحصیلی
۰/۰۳	۰/۱۵	سرزندگی تحصیلی
۰/۰۰۱	۰/۱۴	سرزندگی تحصیلی
۰/۰۷	-۰/۱۰	سرزندگی تحصیلی
۰/۱۱	۰/۰۸	سرزندگی تحصیلی

شکل ۲. نتایج حاصل از مدل اصلاح شده تحلیل مسیر در برآورد سرزندگی تحصیلی

همچنان که در شکل فوق قابل ملاحظه است، برخی از مسیرها و متغیرهای که نقش معنی داری در پیش بینی سرزندگی تحصیلی نداشتند از مدل فرضی اولیه حذف شدند. با بررسی شاخص‌های برازش در جدول زیر نیز مشاهده می‌شود که مدل جدید الگویی نیرومندتری را در پیش‌بینی سرزندگی تحصیلی نسبت به مدل قبلی فراهم می‌کند.

جدول ۴. شاخص‌های برازندگی برای مدل ارائه شده

NFI	CFI	GFI	RMSEA	χ^2/df	P	df	χ^2	شاخص‌های برازش متغیر
۰/۹۶	۰/۹۸	۰/۹۵	۰/۰۸	۱/۷۷	۰/۰۴۲	۱۳	۰/۲۳	سرزندگی تحصیلی

همچنان که در جدول فوق قابل مشاهده است علاوه بر افزایش شاخص برازش نرم شده (NFI)، شاخص برازش تطبیقی (CFI) و نکویی برازش (GFI) شاهد کاهش در ریشه دوم میانگین (RMSEA) به ۰/۰۸ هستیم که نشانگر برازش خوب در مدل اصلاحی می‌باشد.

جدول ۵. خلاصه ضرایب رگرسیون مسیرها

P	β	متغیرها	ویژگی‌های شخصیتی
0/01	/611	تنظیم هیجان مثبت	روانرنجورخویی
0/01	-/834	تنظیم هیجان مثبت	توافق‌پذیری
0/01	-/699	تنظیم هیجان مثبت	باوجدان بودن
0/03	/247	تنظیم هیجان مثبت	باوجدان بودن
0/08	-/181	تنظیم هیجان منفی	باوجدان بودن
0/01	/315	ادراک حمایت معلم	سرزندگی تحصیلی
0/01	/373	تنظیم هیجان مثبت	سرزندگی تحصیلی
0/01	-/229	روانرنجورخویی	برونگرایی
0/01	/338	تنظیم هیجان مثبت	برونگرایی
0/01	/412	ادراک حمایت معلم	سرزندگی تحصیلی
0/01	/131	ادراک حمایت معلم	سرزندگی تحصیلی
0/01	/145	باوجدان بودن	سرزندگی تحصیلی
0/07	-/106	تنظیم هیجان منفی	سرزندگی تحصیلی
0/03	-/084	توافق‌پذیری	سرزندگی تحصیلی

جدول ۶. اثرات مستقیم ضرایب استاندارد

متغیرها	تنظیم هیجان منفی	تنظیم هیجان مثبت	ادراک حمایت معلم	باوجدان بودن	توافق پذیری	روانرنجورخویی
ویژگی های شخصیتی	-	611/	-	-	-	-
باوجدان بودن	-181/	247/	315/	-	-	-
توافق پذیری	-	-	-	-	-	-
روانرنجورخویی	-	-	-	-	-	-
برونگرایی	-	-	412/	-	-	-
سرزندگی تحصیلی	-106/	373/	131/	145/	-084/	-229/

جدول ۷. اثرات غیرمستقیم ضرایب استاندارد شده

متغیرها	تنظیم هیجان منفی	تنظیم هیجان مثبت	ادراک حمایت معلم	باوجدان بودن	توافق پذیری	روانرنجورخویی
ویژگی های شخصیتی	-	-	-	-	-	-
باوجدان بودن	-	193/	-	-	-	-
توافق پذیری	-	-	-	-	-	-
روانرنجورخویی	-	-	-	-	-	-
برونگرایی	-	252/	-	-	-	-
سرزندگی تحصیلی	-026/	394/	046/	-	-	-

بحث و نتیجه گیری

هدف پژوهش حاضر تعیین رابطه نظم جویی شناختی هیجان با سرزندگی تحصیلی با نقش واسطه ای ویژگی های شخصیتی در دانش آموزان متوسطه شهرستان بستان آباد می باشد. روش پژوهش حاضر توصیفی از نوع همبستگی بوده و در قالب یک مدل معادلات ساختاری (SEM)، روابط علی میان متغیرهای پژوهش مورد بررسی قرار گرفته است. جامعه آماری پژوهش حاضر شامل تمامی دانش آموزان دختر دوره ی متوسطه شهرستان بستان آباد بودند و نمونه پژوهش شامل ۱۲۰ دانش آموز بود که به صورت نمونه گیری تصادفی خوشه ای تک مرحله ای از میان کلیه دانش آموزان دختر متوسطه انتخاب شدند. برای جمع آوری داده ها از پرسشنامه نظم جویی شناختی هیجان (CERQ-P)، پرسشنامه ویژگی های شخصیتی استفاده شد. جهت تجزیه و تحلیل داده ها از تحلیل معادلات ساختاری و از نرم افزارهای AMOS و SPSS استفاده شد. با توجه به یافته های فوق می توان دریافت که ارتباط بین نظم جویی شناختی هیجان و سرزندگی تحصیلی با نقش واسطه ای ویژگی های شخصیتی معنی دار است و در مجموع مدل ارائه شده می تواند ۰/۸۱ از واریانس سرزندگی تحصیلی را تبیین می کند. براساس اطلاعات ارائه شده در جدول همبستگی و همچنین ضرایب رگرسیونی موجود در جدول (۵) تنظیم هیجان مثبت ($\beta = 0.37$)، تنظیم هیجان منفی ($\beta = -0.10$)، $P > 0.05$

بر سرزندگی تحصیلی دانش آموزان به ترتیب اثر مستقیم و غیرمستقیم معنا داری دارند. این یافته با نتایج دهقان، توکلی و طیار (۱۳۹۷) همسو می باشد، آنها در پژوهش شان دریافتند که میان تنظیم هیجان با سرزندگی تحصیلی دانش آموزان ارتباط معناداری وجود دارد، همچنین میان کیفیت خواب با سرزندگی تحصیلی دانش آموزان ارتباط معناداری وجود دارد. همچنین با نتایج صانعی (۱۳۹۷) همسو می باشد. وی در پژوهشی نشان دادند که میان نظم جویی هیجان با سرزندگی تحصیلی دانش آموزان ارتباط معنی داری وجود دارد و تفاوت بسیار ناچیزی بین سرزندگی تحصیلی و خودنظم جویی شناختی دانش آموزان عادی و دانش آموزان تیزهوش وجود دارد. در همین راستا کریمی افشار و منطری توکلی (۱۳۹۷) در پژوهشی دریافتند که نتایج تحلیل واریانس و شاخص های آماری رگرسیون میزان به دست آمده از ارتباط میان راهبردهای تنظیم هیجان با سرزندگی تحصیلی معنادار است، که نشان می دهد راهبردهای تنظیم هیجان می توانند بخشی از تغییرات مربوط به سرزندگی تحصیلی را تبیین نمایند. گرازیانو، ریوایس، کن و کال کینس (۲۰۰۷) در پژوهشی به بررسی نقش تنظیم هیجان در موفقیت تحصیلی دانش آموزان پرداختند. آنها در این پژوهش سعی کردند که نقش سازنده تنظیم هیجان و فرایند آن در بهبود یادگیری و موفقیت تحصیلی را مشخص سازند. نتایج این پژوهش نشان داد که به طور کلی دانش آموزانی که از تنظیم هیجان بالاتری برخوردار هستند، عملکرد بهتری نیز در زمینه یادگیری و تحصیلی از خود نشان می دهند. آنها رابطه بهتری نیز با معلمان و همکلاسی هایشان دارند. با توجه به موارد ذکر شده می توان چنین استنباط کرد که دانش آموزانی که مهارت های نظم جویی هیجانی منفی را تجربه می کنند، این افراد در شرایط تنش دچار مشکل در سلامت روان می شوند. بدین صورت که دانش آموز احساس می کند، توانایی تحمل اینگونه از تنش های بین فردی را ندارند و سعی می کنند با ملامت و سرزنش خود و یا دیگران به نوعی به صورت غیرسازنده با این گونه تنش ها و آشفتگی هیجانی مقابله کنند و به نوعی با این شیوه های غیرسازنده یا منفی هیجانات خود را تنظیم کنند. چون این شیوه های غیرسازنده تنظیم هیجانی در نهایت اثر سازنده ندارد باعث می شود که فرد به مرور دچار اختلال در سلامت روان شود. اما مادامیکه دانش آموز از ویژگی و مهارت نظم جویی شناختی هیجانی مثبت برخوردار باشد، علاوه بر اینکه سلامت روانشناختی مطلوبی را گزارش می کنند، در روابط بین فردی نیز احساس رضایت و بهزیستی می کنند. می توان گفت که دانش آموز ممکن است در موقعیت های بین فردی دچار تنش شود، اما با تکیه بر هیجانات مثبت و تعدیل هیجان منفی سعی می کند تا این تنش های بین فردی را تنظیم کند، که این هم سبب سرزندگی تحصیلی آنان خواهد شد.

همچنین براساس اطلاعات ارائه شده در جدول (۵) رابطه بین تنظیم هیجان منفی با ویژگیهای شخصیت $\beta = 0.18$ ، $(0.08/0 > P)$ معنی دار نمی باشد، در حالی که اثرات مستقیم بین تنظیم هیجان مثبت با ویژگیهای شخصیتی روان رنجورخویی، توافق پذیری و با وجدان بودن به ترتیب $\beta = 0.18$ ، $(0.01/0 > P)$ ، $\beta = 0.18$ ، $(0.01/0 > P)$ و $\beta = 0.24$ ، $(0.03/0 > P)$ است، این یافته با نتایج کوکونن (۲۰۰۱) همسو می باشد. وی در پژوهشی نشان داد که روان رنجورخویی مهمترین صفت شخصیتی است که با تنظیم هیجان منفی ارتباط مستقیم دارد. همچنین با نتایج جانسن (۲۰۱۳) همسو می باشد. وی نیز در پژوهشی نشان داد که تنظیم هیجان با ویژگی های شخصیتی ارتباط دارد. در همین راستا گریشم و گالون (۲۰۱۲) در پژوهشی نشان دادند که برون گرایی با تنظیم هیجان مثبت ارتباط مستقیم و معنی داری دارد.

همچنین واتر و شرودرآب (۲۰۱۵) در پژوهشی نشان دادند که میان عامل وظیفه‌گرایی با راهبرد تنظیم هیجان ارزیابی مجدد همبستگی مثبت و با تنظیم هیجان سرکوبی همبستگی منفی و معنی‌داری وجود دارد. با توجه به موارد فوق می‌توان چنین استنباط کرد که ویژگی‌های شخصیتی نقش مهمی در عملکرد عاطفی و هیجانی افراد دارد. شخصیت‌گرایی‌ها و خصوصیات پایداری است که تعیین‌کننده تشابه‌ها و تفاوت‌ها در رفتارهای روانشناختی شامل افکار، عواطف و اعمال افراد و به‌کارگیری انواع راهبردهای تنظیم هیجان است (پورنامینگی‌ش، ۲۰۱۷). به نظر می‌رسد که ابعاد شخصیت با نظم‌جویی هیجانات ارتباط مستقیمی دارد این ابعاد تفاوت‌های فردی را در افکار، احساسات، نگرش‌ها و الگوهای رفتاری تبیین می‌کنند. روان‌رنجور خوبی آسیب‌پذیری نسبت به تنش و تمایل به تجربه هیجان‌های منفی، خودآگاهی و تکانشگری را در بردارد؛ برون‌گرایی تمایل به تجربه هیجان‌های مثبت، گرمی و مهربانی و جرأت‌ورزی، فعالیت و هیجان‌خواهی را شامل می‌شود؛ گشودگی به تجربه شامل گشودگی به هیجانها، تخیل، زیبایی‌شناسی، ماجراجویی، عقل‌گرایی و آزادی‌خواهی است؛ توافق‌پذیری اعتماد، انطباق، همکاری و فروتنی، مهربانی را و وظیفه‌شناسی به واسطه مؤلفه‌های کارایی، نظم، شایستگی، نیاز به پیشرفت، بُعد خودنظم‌دهی و احتیاط را در برمی‌گیرد (بارانکزوک، ۲۰۱۹).

تشکر و قدردانی

بدین وسیله بر خود لازم می‌دانیم از تمامی مدیران مدارس متوسطه شهرستان بستان آباد و هم‌چنین خانواده دانش‌آموزان عزیز که مراتب شرکت آن‌ها را فراهم نمودند، کمال سپاسگزاری و تشکر را ابراز نماییم.

منابع

- امیری، سهراب؛ سپهریان آذر، فیروزه و ناصری، کبری. (۱۳۹۴). نقش راهبردهای نظم‌جویی شناختی هیجان، تکانشگری و برون‌گرایی در گرایش اعتیاد به اینترنت دانشجویان دانشگاه ارومیه، مجله علمی پژوهان، دوره ۱۴، شماره ۱، پاییز ۱۳۹۴.
- بی‌تا، محدثه و جعفری‌هرندی، رضا. (۱۳۹۷). پیش‌بینی رضایت از زندگی براساس ویژگی‌های شخصیتی و مکانیسم‌های دفاعی، مجله مطالعات اجتماعی روان‌شناختی زنان، سال ۱۶، شماره ۱، بهار ۱۳۹۷، صفحات ۱۱۱ تا ۱۵۰.
- پورسید، مهدی و خرمائی، فرهاد. (۱۳۹۷). تأثیر ویژگی‌های شخصیتی و حمایت اجتماعی ادراک شده بر قدردانی با واسطه‌گری استرس و خودکارآمدی تحصیلی در دانش‌آموزان دوره دوم متوسطه. فصلنامه علمی-پژوهشی روانشناسی مثبت. ۴(۴)، صفحات ۴۴-۲۵.
- چاری، محمدحسین و دهقانی‌زاده، محمدحسین. (۱۳۹۱). سرزندگی تحصیلی و ادراک از الگوی ارتباطی خانواده، نقش واسطه‌گری خودکارآمدی. مجله مطالعات آموزش و یادگیری. ۴(۲)، ۴۷-۲۲.
- دهقانی‌زاده، محمدحسین؛ چاری، محمدحسین؛ مرادی، مرتضی و سلیمانی‌خشاب، عباسعلی. (۱۳۹۳). سرزندگی تحصیلی و ادراک از الگوهای ارتباطات خانواده و ساختار کلاس؛ نقش واسطه‌گری ابعاد خودکارآمدی. فصلنامه روان‌شناسی تربیتی، شماره ۳۲، سال ۱۰، تابستان ۱۳۹۳.
- رمضانی، ملیحه. (۱۳۹۵). نقش واسطه‌گری خودتنظیمی تحصیلی و خودکارآمدی تحصیلی در رابطه بین حمایت اجتماعی ادراک شده از سوی معلم و درگیری تحصیلی در دانش‌آموزان مقطع متوسطه ی شهر بیرجند. پایان‌نامه کارشناسی ارشد روانشناسی. دانشگاه بیرجند، دانشکده روانشناسی و علوم تربیتی.
- صانعی، رضا. (۱۳۹۷). مقایسه نظم‌جویی شناختی هیجان و سرزندگی در بین دانش‌آموزان تیزهوش و عادی پسر مقطع متوسطه شهرستان شاهرود. پایان‌نامه کارشناسی ارشد روانشناسی دانشگاه آزاد اسلامی واحد شاهرود، دانشکده ادبیات و علوم انسانی.
- فولادی، اسما؛ کجیاف، محمدباقر و قرمانی، امیر. (۱۳۹۵). اثربخشی آموزش سرزندگی تحصیلی بر معنای تحصیلی و عملکرد تحصیلی دانش‌آموزان دختر پایه سوم دوره اول متوسطه شهر مشهد. فصلنامه علمی-پژوهشی پژوهش در یادگیری آموزشگاهی و مجازی. ۳(۱۵)، ۹۳-۱۰۳.
- کریمی‌افشار، عشرت و منطری‌توکلی، احمد. (۱۳۹۷). ارتباط میان راهبردهای تنظیم هیجان با سرزندگی تحصیلی دانش‌آموزان. همایش ملی آسیب‌های اجتماعی و روانشناختی، فیروزآباد، دانشگاه آزاد اسلامی واحد فیروزآباد- اداره بهزیستی شهرستان فیروزآباد.

- مرادی، مرتضی؛ دهقانی زاده، محمدحسین و سلیمانی خشاب، عباسعلی. (۱۳۹۴). حمایت اجتماعی ادراک شده و سرزندگی تحصیلی: نقش واسطه ای باورهای خودکارآمدی تحصیلی. نشریه مطالعات آموزش و یادگیری. ۱۷(۱)، ۱-۲۴.
- نادری، فرح. (۱۳۸۶). تاثیر آموزش مهارت های اجتماعی بر سازگاری فردی اجتماعی، پرخاشگری و ابراز وجود دانش آموزان دختر در معرّش خطر. فصلنامه دانش و پژوهش در روانشناسی. ۳۳، ۳۵-۶۲.
- Baraczuk, U. (2019). The five factor model of personality and emotion regulation: A meta-analysis. *Personality and Individual Differences*, 13(9): 217-227.
- Baraczuk, U. (2019). The five factor model of personality and emotion regulation: A meta-analysis. *Personality and Individual Differences*, 13(9): 217-227.
- Baskin-Sommers, A. & Sommers, I. (2006). The Co-Occurrence of Substance Use and High-Risk Behaviors. *Journal of Adolescent Health*, No. 38, p609-611.
- Baskin-Sommers, A. & Sommers, I. (2006). The Co-Occurrence of Substance Use and High-Risk Behaviors. *Journal of Adolescent Health*, No. 38, p609-611.
- Butt, M. M., Sanam, F., Gulzar, S., Yahya, F. (2013). Cognitive emotional regulation and forgiveness. *Interdisciplinary Journal of contemporary research in Business*, 4 (12), 769-792.
- Gratz K, Roemer L. (2007). Multidimensional assessment of emotion regulation and dysregulation: Development, factor structure, and initial validation of the difficulties in emotion regulation scale. *J Psychopath Behav Assess*. 26(1):41-54.
- Gresham, D., & Gullone, E. (2012). Emotion regulation strategy use in children and adolescents: The explanatory roles of personality and attachment. *Personality and Individual Differences*, 52, 616-621.
- Gross, J.J. (2013). Wise emotion regulation. In: L. Feldma-Barrett & P. Salovey (Eds.), *the wisdom in feeling*. New York: The Guilford Press. 3(1), 297-318.
- Kokkonen, M., & Pulkkinen, L. (2001). Examination of the paths between personality, current mood, its evaluation and emotion regulation. *European Journal of Personality*, 15, 83- 104.
- Purnamaningsih, E. H. (2017). Personality and emotion regulation strategies. *International Journal of Psychological Research*, 10(1): 53-60.
- Suldo, M. S., Minch, R. D. and Hearson, V. B. (2015). Adolescence satisfaction and personality characteristic. *Journal of happiness studies*, 16(4): 965-983.
- Vater, A., & Schroder-Abe, M. (2015). Explaining the link between personality and relationship satisfaction: Emotion regulation and interpersonal behavior in conflict discussions. *European Journal of Personality*, 29, 201-215.